

3. Коголовская А. Вопросы профилактики семейного насилия и жестокого обращения с детьми / А. Коголовская // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – М. : Консорциум «Социальное здоровье России», 2002. – № 3. – С. 82 – 86.
4. Максимова Н. Конфліктна сім'я потребує допомоги : про психологічні аспекти попередження насильства в таких сім'ях / Н. Максимова // Практична психологія та соціальна педагогіка. – 2004. – № 7. – С. 14 – 19.
5. Словарь-справочник по социальной работе / под ред. Е. Холостовой. – М. : Юрист, 2000. – 424 с.
6. Соціально-економічні причини насильства в сім'ї в Україні : аналіз проблем та шляхи запобігання : Матеріали за результатами соціологічного опитування. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 144 с.

Антоніна Рудська,

канд. психол. н.,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

Галина Палійчук,

спеціаліст відділу моніторингу установ для дітей

управління з питань попередження

неналежного поведіння в діяльності установ освіти,

охорони здоров'я та соціального забезпечення,

Департамент з питань реалізації національного превентивного

механізму Уповноваженого ВР України з прав людини

МОНІТОРИНГ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У статті розглядаються особливості моніторингу психолого-педагогічного супроводу дітей, які перебувають у місцях несвободи для дітей, що знаходяться у конфлікті із законом та потребують соціальної корекції. Описується ситуація, яка склалася на даний момент в Україні.

Antonina Rudska,

Halyna Paliichuk

MONITORING OF PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL CASE MANAGEMENT OF CHILDREN IN SOCIAL REHABILITATION INSTITUTIONS

The article outlines the features of monitoring of psychological and educational case management of children in social rehabilitation institutions who are in conflict with law and need social correction. The current situation in Ukraine is described.

На сьогодні актуальним питанням постає реабілітація дітей, які скоїли правопорушення (злочини) та перебувають, зокрема, у закладах соціальної реабілітації (школи та училища соціальної реабілітації), виховних колоніях і т.п. Кризовий стан сучасного суспільства призвів до розширення кола категорій дітей, які стають клієнтами системи перевиховання. Крім дітей, які перебувають в конфлікті з законом, необхідно також звертати увагу дітей, які ще не скоїли злочин, але перебувають в ситуації підвищеного ризику. Особливості психологічної та індивідуально-виховної роботи з цими дітьми повинні враховувати індивідуальні особливості дітей-правопорушників. Також, в свою чергу, залишається актуальним питання про приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів та подальше впровадження цих стандартів у правозастосовну практику.

Незважаючи на те, що поступово Україна переходить до деінституалізації виправних установ для дітей та від карального методу виправлення неповнолітніх порушників до попереджувально-виховного (зокрема, у 2013 році було ліквідовано 4 школи соціальної реабілітації із 6 та 1 училище соціальної реабілітації із 3), саме соціально-психологічна реабілітація нині, як ніколи, відіграє особливо важливу роль у цьому процесі.

Нашою **метою** є аналіз особливостей моніторингу психолого-педагогічного супроводу дітей, які перебувають у закладах соціальної реабілітації.

Відповідно до нової редакції Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» у 2012 році, було створено національний превентивний механізм, завданням якого є моніторинг місць несвободи, в тому числі і тих, де перебувають діти в конфлікті з законом (зокрема, до таких закладів належать приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, притулки для дітей та виховні колонії).

Поняття соціальної реабілітації дітей девіантної поведінки визначається як система, яка забезпечує відновлення у них порушених соціальних зв'язків і відносин, ідентифікацію індивіда як суб'єкта власної життєдіяльності. Таким чином, важливим постає реалізація такого комплексу заходів під час реабілітації дитини, яка перебуває у закладах соціальної реабілітації, щоб сформувати у неї відповідальність за власне життя та ситуації, які виникають. У свою чергу, важливим залишається питання захисту прав таких дітей,

щоб під час перебування в таких закладах вони відчували себе максимально захищеними. Тобто, створити адекватне соціально-психологічне середовище, яке буде надавати соціальну допомогу і підтримку та сприяти реабілітаційному процесу. Адже тільки у такий спосіб можна сформувати відповідальність за власні вчинки.

На жаль, хоч Україна і ратифікувала основні міжнародні нормативні акти щодо захисту і забезпечення прав дітей, його застосовують вкрай рідко і правозастосовна діяльність орієнтується на українські нормативні акти. Для того, щоб українське законодавство з питань захисту дітей відповідало міжнародним нормам, необхідно, щоб кримінально-виконавчий Кодекс України та кримінально-виконавче законодавство в цілому повинні бути сформульовані так, щоб не залишати місця проявам катувань та жорстокого поводження, а також мати відповідні механізми, за допомогою яких повинні бути забезпечені умови відбування покарання, в яких не існує катувань та жорстокого поводження.

Не дивлячись на те, що в Україні проводиться робота з відстеження стану дотримання прав дітей, які перебувають під опікою держави в стаціонарних закладах, інформація оприлюднюється таким чином, що залишає осторонь можливість повернути інтерес громади та залучити її ресурси до розв'язання цих проблем. Національний превентивний механізм саме й покликаний вирішити це питання. З точки зору соціології, моніторинг розглядається як система регулярного вимірювання змін, що відбуваються в суспільстві або певних його підгрупах, за умов регулярного застосування тих самих принципів вибірки і того самого інструментарію збору даних. Тобто, це безперервний контроль за процесом виконання правозахисних механізмів.

Завданнями моніторингу прав людини є:

- 1) активний, плановий збір і обробка в разі можливості вичерпних даних про стан із правами людини в конкретній галузі для аналізу ситуації;
- 2) порівняння дійсного стану з формально прийнятими у державі законодавством, нормами міжнародного права та дослідження практичного його дотримання в цій галузі;
- 3) визначення причин порушень і пошук розумних рішень зміни ситуації;
- 4) накопичення матеріалів, необхідних для подальшої діяльності у вибраному напрямі.

Через те, що діти, які позбавлені волі, є вразливими й можуть бути піддані жорстокому поводженню, то їм має бути наданий посилений захист шляхом моніторингу умов їх утримання.

Моніторинг закладів соціальної реабілітації дітей, які скоїли правопорушення передбачає оцінку:

1. Матеріально-побутових умов в закладах соціальної реабілітації (право на достатній життєвий рівень);
2. Харчування;
3. Медичне обслуговування (право на життя й охорону здоров'я);
4. Правила, розпорядок і режим;
5. Навчання;
6. Реабілітацію та психологічний супровід;
7. Право на приватне життя й особистий простір;
8. Право на побачення і спілкування тощо.

Під час перебування дитини в закладах соціальної реабілітації, з нею проводиться діагностична робота, оцінюються її потреби, виявляються проблемні моменти у вихованні. Заняття проводяться як індивідуально, так і в групі. У діяльності психолога використовуються різні методики роботи з дітьми з девіантною поведінкою: тренінгові ігри, вправи на релаксацію, на розвиток уваги, комунікативних якостей, тренінги на зниження агресивності, конфліктності, насильства. Кожному вихованцю призначається індивідуальна програма психологічної реабілітації, у якій прописано ряд заходів, їх результати й оцінку успішності їх застосування. Така система повинна забезпечувати ефективну адаптацію дитини в нових обставинах і в новому колективі.

Згідно результатів моніторингу закладів, де перебувають діти-правопорушники, видно, що у системі соціальної реабілітації значно обмежені можливості для дозвілля вихованців, а система соціального супроводу реабілітації недостатньо розвинута. Не дивлячись на те, що в кожному закладі є психолог, що розробляє на кожну дитину комплексну програму індивідуальних та колективних заходів, психологів та соціальних працівників недостатньо, система перепідготовки та підвищення кваліфікації слабка. Також, недоліком є те, що система працює у відриві від сім'ї вихованця, не враховуючи соціальну динаміку. Необхідно вивчати сім'ю та надавати рекомендації, що дадуть змогу запобігати конфліктним ситуаціям.

С. Белічева вважає, що успішній соціальній корекції особистості сприяють:

1. Гуманізація превентивної практики, переважання охоронно-захисних заходів над заходами покарання і примушування.

2. Професіоналізація виховної профілактики й охоронно-захисної діяльності, введення і підготовка спеціальних соціальних працівників чи соціальних педагогів, соціальних реабілітологів, практичних психологів, які мають спеціалізуватися з проблем практичної роботи із корекції поведінки індивідів із відхиленням та оздоровлення умов їхнього сімейного і суспільного виховання.

3. Створення мережі спеціальних структур, здатних здійснювати соціальну і соціально-психологічну допомогу сім'ям, дітям, молоді: консультаційні центри (пункти), центри довіри, дозвілєві та реабілітаційні центри, соціально-педагогічні притулки для дітей, котрі потрапили у кризову ситуацію.

4. Психологізація виховання, профілактика охоронно-захисної діяльності, визначення провідної ролі медико-психологічної допомоги і підтримки у корекції відхилень поведінки особистості, реабілітації неповнолітніх із різними формами соціальної і психологічної дезадаптації.

5. Визначення сім'ї як неповного інституту соціалізації дітей і підлітків, надання сім'ям соціально-правової, соціально-педагогічної і медико-психологічної допомоги, насамперед, сім'ям групи соціального ризику, неспроможних самостійно визначити проблеми виховання.

Проаналізувавши ситуацію, яка на сьогодні існує в Україні, можна зробити висновки, що наша країна потребує нових методик соціальної реабілітації. Адже, ті, які використовуються на даний момент, є неефективними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забезпечення правового та психолого-педагогічного супроводу дітей з асоціальними проявами у поведінці в умовах закладу соціальної реабілітації : [методичний посібник] / укл. Ю. Луценко, О. Шиян. – К. : ПЦ «Фоліант», 2009. – 136 с.
2. Матеріали дослідження «Попередження тортур та жорстокого поводження з дітьми в контексті кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні».
3. Моніторингові схеми в установах Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту як модель Національного превентивного механізму : науково-практичний посібник.
4. Права дитини в закладах соціальної реабілітації в Україні : Спеціальна доповідь з питань реалізації національного превентивного механізму / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини : Офіційне видання. – К., 2013. – 110 с.
5. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.

Надія Савчук,

канд. психол. н., ст. викладач,
Луцький інститут розвитку людини
Університету «Україна»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ДИСГАРМОНІЙ У ДІТЕЙ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ

У статті розглядаються загальні положення психолого-педагогічної корекції як ефективного засобу виправлення дисгармоній особистісного розвитку дитини з пошкодженнями зору.

Nadiia Savchuk

PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL CORRECTION OF DISHARMONY IN VISUALLY IMPAIRED CHILDREN

The article examines the general provisions of psycho-pedagogical correction as an effective mean of correcting disharmony of personal development of visually impaired children.

Внаслідок переорієнтації сучасної системи освіти з метою забезпечення доступності здобуття якісної освіти всіма громадянами країни, важливого значення набуває психологічна допомога людині, яка, за влучним висловлюванням О.Ф. Бондаренка, є областю та способом діяльності, що сприяє особистості у вирішенні широкого кола проблем, спричинених душевним життям людини в соціумі [1, с. 10]. В останні роки спостерігається збільшення кількості осіб із певними обмеженнями у психофізичному розвитку, які потребують психологічної підтримки у ситуаціях утруднення, які виникають в їхньому особистісному або соціальному бутті. Психолого-педагогічна корекція виступає важливим знаряддям соціалізації неповносправної особистості і забезпечує нормалізацію і гармонізацію її внутрішнього світу з життєвими реаліями.

У значній кількості наукових доробок психокорекція розглядається з різних точок зору. Зокрема, А. А. Осипова визначила низку специфічних рис психокорекційного процесу: орієнтація на клінічно здорову особистість, на здорові її сторони, незалежно від ступеня порушення, на її теперішнє і майбутнє, на зміни поведінки та розвитку особистості клієнта, відхиляється усляке нав'язування клієнту особистих цінностей